

Kooperativ læring og elever med ADHD

Å arbeide i grupper er utfordrende for mange elever, spesielt for de elevene som har ADHD. De trenger opplæring og veiledning i sosiale ferdigheter, og kooperativ læring gir dem mulighet til å øve sosiale ferdigheter i trygge gruppesetninger.

AV MERAL ØZERK, STATPED SØRØST

Noen elever med ADHD fremstår som personer med svekkede sosiale ferdigheter. Et nærmere kjennskap til denne elevgruppen viser at det ofte eksisterer et stort gap mellom hva elevgruppen vet om sosiale ferdigheter, og det de kan prestere i hverdagen. Derfor er det vesentlig å kombinere opplæring og veiledning i sosiale ferdigheter med en grunn-

dig tilrettelegging av læringsmiljøet. Av forskere på feltet (Murphy, Ian, Grey & Honan, 2005; Nixon, 1999; Kagan, 1998) fremheves kooperativ læring som et av flere sentrale miljøtiltak for å gi elever med ADHD mulighet til å praktisere sine sosiale ferdigheter mens de lærer seg skolefaglige kunnskaper.

Å jobbe i grupper

Kooperativ læring er en forskningsbasert og praksisrelatert opplæringsstrategi som har mer enn et hundreårs historie bak seg. Kooperativ læring handler om læring gjennom samvirke, samhandling og samarbeid i små grupper hvor elevene fullfører oppgaver, gjøremål og prosjekter med en tilfredsstillende oppnåelse av felles læringsmål. Denne læringsstrategien kan tilpasses alle aldersgrupper fra elever i første klasse til studenter på høyskoler og universiteter (Johnson & Johnson, 1994).

Aktivitetsbasert undervisning

I den tradisjonelle undervisningen anses lærere som sentrale kunnskapsformidlere og elever som passive mottagere av informasjon og kunnskap. Det er da lett å neglisjere fellesskapets betydning for elevenes innlæring av ny kunnskap. Kooperativ læring legger stor vekt på den verbale samhandlingen mellom elever. Det er en aktivitetsbasert, men også strukturert fremgangsmåte i undervisningen. Kooperativ læring baserer seg på velregulerte strukturer i undervisningstidene. Elevene tildeles klare arbeidsroller som samvirkende, samarbeidende og

likeverdige medlemmer av en gruppe.

Kooperativ læring gir alle elever, uansett om de har gode eller svake læreforutsetninger, forbedrede læringsmuligheter (Johnson & Johnson, 1994; Johnsen, Johnsen & Holubec; 1993). Kooperative gruppemedlemmer kan oppmuntre og motivere andre gruppe-medlemmer med konsentrasjonsvansker til å være i læringsprosesser lenge nok til å fullføre sin del av disse.

Mulighet til bevegelse

Elever med ADHD som har et høyt aktivitetsbehov, trenger mulighet til å bevege seg. De trenger også å samarbeide med og få hjelp av medelever innenfor klare, forutsigbare og akseptable rammer. Kooperativ læring skaper rom for slike samvirkeorienterte aktiviteter. Skolefaglig sterke elever kan også øke sin egen forståelse av lærestoffet ved at de forklarer det til sine medelever i gruppen (Øzerk 2007 og Johnsen & Johnson, 1994).

Arbeid i grupper

Empiriske studier av kooperativ læring (Murphy, Grey & Honan, 2005) indikerer at arbeid i velstruktureerte og samvirkeorienterte små grupper har positiv effekt på elevers

skolefaglige læring og utviklingen av sosiale ferdigheter. Samtidig påpeker de samme studiene at elever med ADHD kan bli emosjonelt overaktivert når de deltar i gruppeaktiviteter, og at de kan vise utfordrende atferd. Deres forskningsresultater viser at forhåndstrening med disse elevene har positive virkninger på hvordan elevene fungerer i gruppearbeid.

En-til-en

Johnson og Johnson (1994) påpeker viktigheten av at alle elever som skal delta i kooperative læringsaktiviteter, behersker en del ferdigheter på sosiale og kommunikative områder. Derfor anbefaler de at lærere forklarer den kooperative læringens 'spilleregler' og kommunikasjons-former elevene seg imellom i startfasen. Det er også fordelaktig for elever med ADHD å gå gjennom lærestoffet i en-til-en-setting før det tas opp i gruppen (Øzker 2007). Gruppene med tre til fem medlemmer må få anledning til å jobbe sammen over lengre tid, slik at gruppe medlemmene utvikler et gruppefelleskap. Lærere må sørge for at kooperative grupper har møter regelmessig. Kooperativ læring i små grupper forutsetter nøye planlegging og strukturering. Man kan si at det er dette som gjør denne opplæringsstrategien til en tilpasset opplæringsstrategi for mange elever, herunder elever med ADHD.

Sentrale elementer

Det er fem sentrale elementer som regulerer samarbeidet og samhandlingen i kooperative grupper. Det er snakk om følgende sentrale elementer som skiller den kooperative læringsstrategien fra andre typer gruppeaktiviteter:

- 1) Positivt gjensidig avhengighetsforhold
- 2) Individuelt ansvar og gruppeansvar
- 3) Ansikt-til-ansikt interaksjon
- 4) Hensiktsmessig bruk av sosiale ferdigheter
- 5) Evaluering av gruppeprosesser (Johnson mfl., 1998; Øzker, 2007).

Forståelse av og lojalitet overfor disse

elementene er med på å skape fellesskapsfølelse og spiller en avgjørende rolle for hvor vellykket denne fremgangsmåten skal bli i praksis (Johnson & Johnson, 1994; Murphy, Grey & Honan, 2005; Øzker, 2007).

Avhengighet i gruppen

Lærere kan gjennom valg av felles oppgaver og læringsmål skape positivt samhold og en fellesskapsfølelse mellom gruppe medlemmene. Oppgavene og læringsmålene må være veltilpasset til gruppens forutsetninger. Læringsmålene kan være sosiale eller skolefaglige eller begge deler. Elevene skal gis klare kriterier for å vurdere om de har oppnådd læringsmålene. Tydeliggjorte kortsiktige og langsiktige positive konsekvenser av godt samarbeid skaper også et positivt gjensidig avhengighetsforhold mellom elevene i gruppen. Det å kunne oppnå gode resultater raskt, eller sagt på en annen måte: Det at gruppen ser gruppearbeidets umiddelbare positive resultater, virker motiverende for alle, spesielt for elever med ADHD.

Kan fullføre oppgavene

Det å fullføre arbeid innenfor strukturerte rammer og i språklig samhandlende gruppe og oppnå raske læringsresultater bidrar til at elever med ADHD lettere kan holde seg innenfor læringsprosesser og fullføre gitte oppgaver. Fraværet av slike pedagogiske forhold øker risikoen for at elever med ADHD faller utenfor læringsprosesser i klassens faglige aktiviteter.

De kooperative læringsaktivitetenes struktur innebærer rollefordeling, samt å påta seg ansvar. Dette har en viktig funksjon: En slik strukturert og gruppebasert opplærings-situasjon gir alle elever i gruppen viktige og ansvarsfulle roller. Gjennom ulike roller blir den enkelte elev ansvarliggjort for oppnåelse av læringsmålene.

Individuelt ansvar

En elev kan ikke melde seg ut av aktivitetene eller ekskluderes av gruppen uten at dette får konsekvenser både for gruppen og for en selv. Elevene er individuelt ansvarlig for

ROLLER	FUNKSJONER
Leser	Han eller hun har til oppgave å lese opp oppgaveteksten som blir tildelt gruppen.
Oppmuntrer	Hans eller hennes oppgave er å oppmuntre alle til å delta i gruppeaktivitetene.
Observatør	Han eller hun observerer og lytter til hvordan gruppen samarbeider i forhold til en sjekkliste gruppen får tildelt i starten av en kooperativ aktivitet.
Referent	Han eller hun har til oppgave å skrive/ tegne ned gruppemedlemmenes svar på spørsmål, tanker og ideer under kooperative læringsaktiviteter.
Fremlegger	Han eller hun har til oppgave å legge frem resultatene fra gruppearbeidet. Denne eleven oppsummerer resultatene fra gruppearbeidet. Før dette sjekker eleven med andre medlemmer om de er enig i hans eller hennes fremlegg. Eleven skaper enighet før fremleggingen.

sine handlinger og sin innsats. De må jobbe solidarisk med resten av gruppen. Samtidig er det viktig at gruppen sørger for at alle kooperative medlemmer deltar i læringsaktivitetene på en likeverdig måte og ut fra sine forutsetninger (Øzerk, 2011; Øzerk, 2007). Jeg har ovenfor nevnt ulike roller. Det er snakk om fem ulike, men bestemte roller. I figuren over beskriver jeg de fem rollene i kooperative læringsgrupper (Øzerk 2007).

Ansikt-til-ansikt interaksjon

I startfasen av et tema eller et prosjekt må elevene i hver kooperativ læringsgruppe innta plassen sin ansikt-til-ansikt ved et stort rundt bord. De må kunne ha øyekontakt. Elevene må oppmuntre og støtte hverandres læring ved å formulere, omformulere, forklare og forhandle seg frem til en forståelse om temaet som tas opp. Elevene må gjøres oppmerksomme på hvordan kroppsspråket fremmer eller hemmer den sosiale interaksjonen i gruppen.

Kommunikasjon

En forutsetning for at den kooperative læringsstrategien skal kunne lykkes, er at elevene fra starten av lærer 'spillereglene', og at de underveis får veiledning i hvordan de skal jobbe som gruppe mot et felles mål i kooperative lærings situasjoner. Sjansen for å lykkes i kooperativ læring øker når elevene vet hvordan de skal lede gruppen sammen, ta beslutninger, skape gjensidig tillit, håndtere uenigheter og ikke minst hvordan de skal forholde seg til hverandre språklig. Altså: Hvordan de skal kommunisere med hverandre.

Evaluering av gruppeprosesser

Det femte og siste elementet i den kooperative læringsstrategien er vurdering av hvordan gruppen fungerer. Eleven som er tildelt observatørrollen, kan innlede den delen av prosessen ved å gi tilbakemelding til gruppen. Deretter er det lurt å gi plass til diskusjoner hvor gruppemedlemmene

vrderer hvor godt de har oppnådd sine mål gjennom samarbeid, samvirke og språklig samhandling.

Referanser

- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (1994). *Learning Together and Alone: cooperative, competitive and individualistic learning*. Boston: Allyn & Bacon.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T. & Holubec, E. (1993). *Circles of Learning: cooperation in the classroom (Fourth edition)*. Edina, MN: Interaction Book Company.
- Kagan, S. (1998). 'New Cooperative Learning, Multiple Intelligences and Inclusion'. I: J. W. Putman (ed.) *Cooperative Learning and Strategies for Inclusion*. London: Brookes
- Murphy, E., Ian M., Grey, M.I., & Honan R. (2005). *Co-operative learning for students with difficulties in learning: a description of models and guidelines for implementation*. *British Journal of Special Education* • Vol. 32 (3), s. 157-165
- Nixon, E. (1999). 'A classroom-based intervention for children with attention deficit hyperactivity disorder: effects on social and on-task behaviour and self-esteem'. Thesis submitted for M.Lit degree. Dublin: University College Dublin.
- Øzerk, K. (2011). *Pedagogikkens Hvordan nr. 2*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Øzerk, M. (2007). *Multimetodisk Modell for Tilpasset Opplæring - Pedagogisk-metodiske ideer for å arbeide etter Kunnskapsløftet i flerspråklig klasser*. Oslo: Kolofon forlag

